

בגיל 50 מיותר

צבי ינאי

תסריט

אשה אחרת / וודי אלן

למריון, פרופסור מצליחה ומכובדת לפילוסופיה באשה אחרת של וודי אלן, קורה מיקרה בורג הפרופסור המכובד ושבעי התהילה בחותי בר של אינגמר ברגמן. במלאת לה 50 שנה, ולאחר שביססה לעצמה מעמד חברתי ואקדמי נאות, היא מתבוננת בעצמה מנקודת-הזמן של חייה, ומגלה שהתמונה עמומה וחלולה. היא משחזרת איי רועים שאירעו לה, מעשים שעשתה ומעשים

50, חשה מריון את עצמה מוטרת מריכרי אחד הנוכחים, המספר בגאוה כיצד התעלס עם אשתו על ריצפת העץ בביתם ביום הולדתה ה-50. בשוכב הביתה שואלת מריון בסרקאזם מוסתר את בעלה אם גם הוא היה מתעלס איתה על הריצפה. היא לא זקוקה לתשובה, שהרי קאן חדל כבר מזמן להתעלס איתה גם במיטה.

המיסגרת הסדורה והנינוחה שבנתה עם קאן נראית לה עתה ריקה ושיקרית. עכשיו היא מבינה שהם יוצאים מדי ערב למסיבות, לקונצרטים ולתיאטרון כדי לחסוך מעצמם את השתיקה ואת הריקנות שבהי שארוותם עם עצמם.

שאלה של מיסגרת

מה שהתחיל כזויף דק, המחלחל מב' עד לסרקים שבמיסגרת, הופך בהדרגה לזרם, הצובר תנופה מקולה של אשה, המגיע לאוזניה מפתח-האיוורור המקולקל של דירת הקליניקה הסמוכה לדירת העבודה שלה. זהו קולה של אשה צעירה בהריון המגוללת ב"אזני הפסיכיאטר שלה את תחושת הריקנות האופפת אותה, את חוסר-הטעם בחייה, את חששותיה להביא ילד לעולם עגום ומנוכר זה, את מחשבות ההתאבדות הרודפות אותה.

מצוקתה של האשה האלמונית (מיה פארו) מערערת את מנוחתה של מריון. היא עוקבת ברחוב אחרי אותה אשה, הנרמית לה לפעמים כתמונת-מראה של עצמה. היא קושרת איתם שיחה, ומזמינה אותה לבית-קפה.

בתחילת השיחה היא חוקרת אותה על מצבה, אך עד מהרה היא מוצאת עצמה משורחטת על הריקנות ועל האכזבה בחייה שלה. כעבור זמן תשמע דרך פתח האוורור את האשה האחרת מספרת לפסיכיאטר על פגיי שמה עם מריון ועל התרשמותה ממנה: אשה קרה, מחושבת, מנוכרת, נתונה להונאה עצמית ומאברת עצמה לדעת באיטיות.

מריון מגלה לתימהונה את הפער בין הדיי מוי העצמי שלה לבין הדימוי שיש לאנשים עליה. כפגישה מיקרית עם ירדית-נעורים היא לומרת מפייה שנהגה כבר אז ביהירות ובהתנשאות. וכי לא היססה לפגוע באחרים כדי להשיג את מטרותיה. גם ממלורי, בתו של קאן מנישואיו הראשונים, שעימה היא מקיימת יחסי-קירבה, היא שומעת על ביקור-תיותה המוגזמת ועל נטייתה לשפוט אנשים לחומרה. בהמשכו של מסע זה אל תוך עברה יזכיר לה אחיה, פול, כיצד ביקרה בחריפות שיר-נעורים שכתב, דווקא בעת שהיה זקוק יותר מכל למילת-עידוד.

הסתכלות על עצמה מבעד לעיניהם של קרוביה ומכריה מקעקעת באיטיות, אך בהתייחסות, את המיסגרת האיתנה שבה שקרה על בנייתה בכל המהלך חייה. מריון נוכחת לדעת שגם המיסגרת שלה נועדה לעמוד בפני עומס חייוני, אך לא מפני החצים הבאים מכפנים.

המורעות העצמית, שמריון השתבחה בה כל ימיה, איפשרה לה להעביר את מעשיה תחת שטת הביקורת ולמנוע אותה ממעשים של השתטות וגיהוך עצמי, כמו — למשל — התעללות על ריצפת ביתה. אולם מודי-עות עצמית אינה יכולה, מעצם טבעה, לגלות לבעליה איך הוא נראה בעיני אחרים, ומכאן הפתעה והזעזוע הפוקדים את מריון למראה תמונתה המשתקפת מעיני הסובבים אותה.

כמו בזעקות ולחישות של ברגמן, קולות האנשים המדברים מפוררים אטיאט את המייסגרת החד-מימית שבנתה. קולות המנגנים את קירורתה הריגשית, את התנשאותה האינטימלית, את ביקורתיותה המוגזמת. היא נחשפת לתמונת מנישואיה הראשונים לסם,

השנה, המבשר לה שהגיעה לשנתה ה-50, אותה נקודת פרידה מגיל-המערב, הפותחת את המסע לעבר הויקנה. מריון מגיעה לנקודת דה זו מצויינת כפירסומים ובספרים, מלווה בהערצת תלמידיה, מוקפת בעדת ירדים ובבעל נכון, מיושב העומד על רגליו הוא. כל אלה ביחד מהווים את המיסגרת, המאפשרת לארגן בתוכה עבודה, הוראה, חברים, מיפגשים ובלויים, ובתנאי שכל אחד ממריכבים אלה שומר על מינון נכון, ולא חורג מהמקום שיועד לו, כמתחייב מסובתה ומשלמותה של המיסגרת. מה פלא שמבין כל

וודי אלן
דימוין לא מיקרי, אבל לא מלא

החברים והמכרים הסובבים אותה אין איש הרואה בה כתובת לשיחה קרובה ואינטימית. כמו בורג, המסרב להאזין לצרותיהם של מקורביו, מעדיפה מריון לתמוך בגיטתה בכסף, מאשר לכרות אוזן למצוקותיה. את אחיה הכושל, פול, היא נמנעת מלפגוש. כאביה, מריון אינה רוחשת אהדה יתירה לאנשים רפירצון ונטולי-כישרון. ואילו את חיוריו של לארי לואיס היא דוחה בתקיפות, כי המחשבה לבגוד בבעלה — ועוד עם חברו הטוב — אינה עולה בקנה אחד עם שמירת המיסגרת.

אולם מיסגרת זו, שבה היטיבה להעביר את מריון שלמה ויבשה בתחנות ה-30 וה-40 של חייה, מתחילה להתערער בתחנה ה-50. מבעד לחורים הנובעים בה פורצים קולות ותמונות מהעבר: אשמה שמטיחה בה אשתו הראשונה של קאן, על כי פיתתה את בעלה, כאשר עמדה לעבור ניתוח לעקירת שחלד; תיה; ביקור שהיא עורכת אצל אביה הקשיש, שבמהלכו מתברר לה עד כמה היא רחוקה ממנו ומנוכרת לו, למרות שבכל תקופת ילדותה היתה מקור-גאווהו ובתי-טיפוחו. בכדידותו העלובה רואה מריון את עצמה בעוד 30 שנה: פריבאושים של קארייריים אקדמיים, עקרות ריגשית ותובענות-יתר מעצי ומסכינות.

במסיבת, הנערכת לכבוד יום הולדתה ה-

שנמנעה מלעשותם, דברים שאמרה, בעלים שהיו לה וירידיים שלא היו לה, ובהדרגה חודרת למחשבתה ההכרה שהזמן והעמל, שהשקיעה כבניית קאריירה מצליחה, לא מילאו את התמונה בתוכן, אלא הקימו מיסגרת עמידה מפני סלטולים ורעשים. וכי מקום שהיתה צריכה לעמוד תמונה בהירה של סיפוק, קורת-רוח וחמימות, היא מגלה גוף מעורפל של כתימי טינה, עלבון, ניכור, ריחוק, התנשאות והסתייגות.

הדימוין בין חותי בר לאשה אחרת אינו קטן ואינו מיקרי, אבל גם לא מלא. השאלות המעסיקות את איוק בורג ברכו לקבלת תר-ארהוקרה על מיפעל חייו, עמוקות וקיומיות יותר מאלה המעסיקות את מריון. גם תגובתו לאמת הנגלית לו מתוך עברו כאובה וקשה יותר. הדימוין הוא יותר בצורה מאשר בתוכן. כמו ברגמן, נעזר גם וודי אלן בטכניקות של מנוולוג פנימי, כפלישת העבר אל תוך ההווה, בתאורה רכה ובצילומים סגורים וניקיים. גם העובדה שהסרט נעשה בידי אחר משני צלמיו הקבועים של ברגמן (סוון ניק וויסט) אינה מיקרית.

מהי אהבת אמת?

ההדק שמפעיל את מכונת-הזמן של מריון הוא רישרוש הרפים של לוח

לבנות תוכן

שיספח לעצמו

אולי גם מיסגרת